

Ігнатенко І. В.,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри земельного та аграрного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ДЕЯКІ ПРАВОВІ ПИТАННЯ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОСФЕРИ

На сучасному етапі розвитку аграрного сектора економіки ступінь продовольчої та екологічної безпеки істотно обумовлений альтернативними технологіями в галузі сільського господарства та збереженням природних ресурсів агросфери. Нині серед таких систем найбільший розвиток отримало органічне сільське господарство. За існуючих умов, коли органічне сільське господарство розглядаються як чинники сталого розвитку агросфери, дуже важливою стає проблема уточнення принципів виробництва органічної сільськогосподарської продукції.

Фахівці Продовольчої і сільськогосподарської Організації Об'єднаних Націй (ФАО), проаналізувавши світові тенденції розвитку сільського господарства, прийшли до висновку, що майже у всіх країнах інтенсивне використання орних земель, збільшення обсягів застосування хімікатів та отрут сприяють посиленню водної та вітрової ерозії, вимивання поживних речовин з ґрунтів і збільшення кількості стихійних лих, викликаних самою людиною. Керівний принцип органічного виробництва – використання матеріалів та технологій, які сприяють екологічному балансу природних систем та інтегрують систему сільського господарства в єдине екологічне ціле.

На думку Комісії, за Кодексом Аліментаріуса і всіма існуючими національними нормам, органічне землеробство є всеосяжною системою управління виробництвом, яка передбачає відмову від використання синтетичних добрив, пестицидів та генетично модифікованих організмів, зведення до мінімуму забруднення атмосфери, ґрунту і води, а також оптимізацію стану здоров'я та рівня продуктивності взаємозалежних спільнот рослин, тварин та людей [1].

З даного визначення виходять і завдання, які висувуються до органічного сільського господарства. Головне завдання – це збереження навколишнього природного середовища та підвищення родючості ґрунту. В екологічному плані це означає, що органічне сільське господарство здатне виробляти та використовувати нові технології, які б не порушували природного функціонування середовища, і створює умови для нормального функціонування всіх форм власності і господарювання. В агротехнічному плані – це можливості аграрного виробництва підтримувати родючість ґрунту на належному рівні протягом тривалого періоду часу обробітку сільськогосподарських культур та розведення прийнятних видів тварин, відповідних особливостям регіонів.

Відповідно до позиції Міжнародної асоціації органічного сільського господарства (IFOAM), органічне сільське господарство спрямовано на роботу з екосистемами, біогеохімічними циклами речовин та елементів, оберігає їх і отримує ефект від їх оптимізації. Органічне сільське господарство повинне в довгостроковій перспективі підтримувати екологічну рівновагу як конкретних об'єктів (агроекосистем), з яким має справу, так і всієї планети.

Виходячи із визначення наданого IFOAM, органічне землеробство об'єднує всі сільськогосподарські системи, які підтримують екологічно, соціально та економічно доцільне виробництво сільськогосподарської продукції. Основу таких систем складає використання локально-специфічної родючості ґрунтів як ключового елемента успішного виробництва. Такі системи використовують природний потенціал рослин, тварин і ландшафтів та спрямовані на гармонізацію сільськогосподарської практики і навколишнього природного середовища. Органічне землеробство суттєво зменшує використання зовнішніх факторів виробництва шляхом обмеження застосування синтетичних добрив, пестицидів та інших агрохімічних препаратів. Замість цього для підвищення врожаїв та для захисту рослин використовуються інші агротехнологічні заходи й різноманітні природні чинники.

У чотирьох принципах органічного сільського господарства, сформульованих IFOAM (принцип здоров'я, принцип екології, принцип справедливості і принцип турботи), також враховуються економічні, екологічні, соціальні аспекти. Причому вони пов'язані

не тільки з безпосереднім виробництвом в фермерських господарствах, але також з переробкою і подальшими стадіями руху товару. Істотна увага приділяється і турботі про майбутні покоління, що робить можливим розглядати органічне сільське господарство, органічну агропродовольчу систему в цілому як фактор сталого розвитку.

За ст. 6 Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» від 10.07.2018 р. № 2496-VIII основними принципами на яких ґрунтується органічне виробництво, обіг та маркування органічної продукції виступають: (а) законність та виконання країною міжнародних зобов'язань у цій сфері; (б) паритетність і забезпечення рівних можливостей для операторів; (в) забезпечення вільного доступу до інформації про розвиток органічного виробництва та обіг органічної продукції в Україні; (г) взаємозв'язку та узгодженості довгострокових стратегій, планів і програм розвитку органічного виробництва та ринку органічної продукції в Україні; (ґ) сталого розвитку органічного виробництва та ринку органічної продукції для задоволення потреб нинішнього покоління з урахуванням інтересів майбутніх поколінь; (д) об'єктивності розроблених документів, що визначають державну політику в сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, на основі реальних показників; (е) взаємоузгодженості економічних інтересів операторів, суспільства і держави; (є) додержання вимог екологічної безпеки у сфері органічного виробництва та обігу органічної продукції; (ж) визнання свободи господарської діяльності у сфері органічного виробництва та обігу органічної продукції; (з) свободи поширення інформації про органічне виробництво та обіг виробленої органічної продукції. Втім, слід відмітити, що в зазначеному Законі визначені лише принципи та напрями державної політики у цій сфері, а не принципи виробництва, обігу та маркування органічної продукції.

У наукових дослідженнях виділяються такі принципи здійснення органічного виробництва: принцип охорони довкілля, принцип справедливості [2, с. 161], державної підтримки [3, с. 255], сертифікації [4, с. 61] тощо.

Перелік визначений в вищеназваному Законі варто було б доповнити принципами виробництва сільськогосподарської органіч-

ної продукції, наприклад такими: 1) принцип збереження здоров'я, органічне виробництво має підтримувати, охороняти і покращувати здоров'я ґрунту, сільськогосподарських угідь, рослин, тварин, людини та планети як єдиного та неподільного організму; 2) принцип екологічного виробництва, органічне сільське господарство повинно ґрунтуватися на принципах існування природних екологічних систем та циклів; 3) принцип природності умов, тобто тварини повинні бути забезпечені умовами і можливостями для життя, які узгоджуються з фізіологією тварин, природними місцями проживання, звичною поведінкою і здоров'ям; 4) принцип турботи та відповідальності, управління органічним виробництвом повинно носити превентивний і відповідальний характер для захисту здоров'я та благополуччя майбутніх поколінь та навколишнього природного середовища.

Крім того, серед основних принципів, на яких заснована ефективність впровадження органічного виробництва необхідно передбачити наступні: екологізація технологій вирощування; скорочення втрат поживних речовин у ґрунті; зменшення хімічного навантаження за рахунок використання екологічно безпечних добрив; використання науково-обґрунтованих сівозмін; використання технологій утилізації відходів виробництва; впровадження природоохоронних розробок: утилізація або знешкодження відходів; зменшення кількості шкідливих викидів підприємств у повітря або водні джерела з метою запобігання надмірного антропогенного тиску на навколишнє природне середовище; використання сучасних технологій фільтрації і абсорбції шкідливих речовин.

При цьому необхідно виділити окремо принципи побудови обробітку ґрунту в органічному землеробстві: збереження ґрунтової родючості за рахунок мінімізації обробки з урахуванням допустимого її рівня для різних ґрунтово-кліматичних зон країни; боротьба з бур'янами, шкідниками і хворобами; закладення органічних добрив; узгодження системи обробки з біологічними особливостями культурних рослин.

Органічне виробництво є пріоритетним напрямком розвитку господарства, забезпечуючи появу на ринку екологічно чистої продукції, в процесі виробництва якої використовуються тільки біологічні ресурси, які не завдають шкоди навколишньому при-

родному середовищу. Удосконалення законодавчої бази тільки прискорить процес розвитку даної сфери.

Проведене дослідження дає змогу підсумувати, що у Законі України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» закріплені так звані загальні принципи на яких ґрунтується органічне виробництво. Запропоновано додатково до них включити спеціальні принципи, що мають важливе значення при органічному виробництві сільськогосподарської продукції. Також доцільно розробити екологічну політику сільськогосподарських організацій, яка закріпить їх зобов'язання в галузі охорони навколишнього природного середовища та зниження шкідливого впливу.

Список використаних джерел:

1. The world of organic farming. *Research FiBL-IFOAM*. 2014. URL: www.ifoam.org/.
2. Піддубна Д. С. Правовий захист органічної продукції від генетично модифікованих організмів в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2015. 215 с.
3. Курман Т. В. Сталій розвиток сільськогосподарського виробництва: проблеми правового забезпечення: моногр. Харків: Юрайт, 2018. 276 с.
4. Уркевич В. Ю. Принципи правового регулювання виробництва органічної сільськогосподарської продукції та сировини в аспекті сталого розвитку сільських територій. *Наук. вісн. Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України*. 2014. № 197. Ч. 1. С. 56-63.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
КАФЕДРА ЗЕМЕЛЬНОГО ТА АГРАРНОГО ПРАВА

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

ВІДДІЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО, ГОСПОДАРСЬКОГО
ТА АГРАРНОГО ПРАВА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

АКТУАЛЬНІ ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРОСФЕРИ

*Матеріали науково-практичної конференції
(м. Харків, 20 листопада 2020 р.)*

*За редакцією д.ю.н., проф. Гетьмана А. П.,
д.ю.н., проф. Шульги М. В., д.ю.н., доц. Курман Т. В.*

Харків
«Юрайт»
2020

Збірник рекомендовано до друку
Вченою радою НДІ ПЗІР НАПрН України
(протокол № 7 від 19 листопада 2020 р.).

Р е д а к ц і й н а к о л е г і я:

д-р юрид. наук, проф. Гетьман А. П.,

д-р юрид. наук, проф. Шульга М. В.,

д-р юрид. наук, доц. Курман Т. В.

Актуальні правові проблеми інноваційного розвитку агросфери:
З 68 збірник матеріалів науково-практичної конференції (м. Харків,
20 лист. 2020 р.) / за ред. А. П. Гетьмана, М. В. Шульги, Т. В. Кур-
ман. – Харків : Юрайт, 2020. – 464 с.
ISBN 978-966-2740-98-1

20 листопада 2020 року кафедрою земельного та аграрного права Націо-
нального юридичного університету імені Ярослава Мудрого разом з Науко-
во-дослідним інститутом правового забезпечення інноваційного розвитку
Національної академії правових наук України та Національною академією
правових наук України (відділення екологічного, господарського та аграр-
ного права) проведена науково-практична конференція.

Збірник містить тези наукових доповідей учасників науково-практичної
конференції.

Видання адресоване науковцям, фахівцям у галузі права, студентам
юридичних вищих навчальних закладів та всім, хто цікавиться питаннями
аграрного законодавства і аграрного права України.

ISBN 978-966-2740-98-1

УДК 349.42
© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2020
© НДІ ПЗІР НАПрН, 2020
© «Юрайт», оформлення, 2020